

P. 11741

ACTA

REG. SCIENT. UNIVERSITATIS UNG. BUDAPESTINENSIS.

ANNI MDCCCLXXVI.—LXXVII.

— FASCICVLVS I. —

I.—II.

BESZÉDEK,

MELYEK

A BUDAPESTI KIR. MAGY. TUDOMÁNY-EGYETEM

⁷⁶
MDCCCLXXVI-LXXVII. TANÉVI

RECTORA ÉS TANÁCSÁNAK

BEIKTATÁSOKOR

SEPTEMBER I. TARTATTAK.

72 csik

III.

TANÉV-MEGNYITÓ BESZÉD.

BUDAPEST,

NYOMATOTT A MAGY. KIR. EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN.

1876.

I.

AZ EGYETEM TÖRTÉNETE

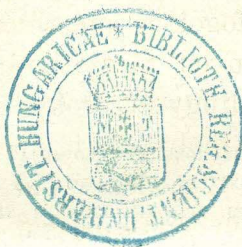
MDCCCLXXV—VI-BAN.

BESZÉD,

MELYVEL

J H A N K Á R O L Y,

KIR. TANÁCSOS, A VASKORONAREND LOVAGJA, VEGYTUDOR, VEGYTAN NY. R. TANÁR, A VEGYTANI INTÉZET IGAZGATÓJA, A KIR. M. TERMÉZSETTUDOMÁNYI TÁRSULAT ELNÖKE; A M. TUD. AKADEMIA ÉS TERMÉZSETTUDOMÁNYI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGÁNAK, A REÁLTANODAI TANÁRVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁGNAK, A BUDAPESTI KIR. ORVOSEGYLET, AZ ORSZ. EGÉSZSÉGÜGYI S KÖZOKTATÁSI TANÁCS, A MAGY. KIR. KÖZP. MÉRTÉKHITELESÍTŐ BIZOTTSÁG RENDES, A BERLINI VEGYÉSZETI EGYLET KÜLTAGJA, A M. ORSZÁGOS GYÓGYSZERÉSZETI ÉS AZ OSZTRÁK GYÓGYSZERÉSZETI EGYLETEKNEK TISZT. TAGJA, A BÖLCSEZSETI KAR VOLT DÉKÁNJA, AZ EGYETEM IGAZGATÁSÁRÓL LELEPETT.

Mélyen tisztelt egyetemi gyülekezet!

Feladatom, hogy ezen egyetemi év kezdetén a lefolytnak történetét vázoljam. Nem szándékom ez év eredménye felett nézeteimet előterjeszteni, vagy annak eseményeiről véleményemet előzőleg nyilvánítani; hanem iparkodni fogok e jelentésemben az épen múlt év adatait és tényeit tárgyilagosan és lehetőleg röviden, mindazáltal úgy felsorolni, hogy arról kielégítő képet tárjak fel, mely kellő támpontokat szolgáltatson arra, hogy a m. t. gyülekezet az egyetem működéséről a lefolyt tanévben ítélhessen.

Igaz ugyan, hogy azon események, melyek a rectori jelentés keretében kitüntethetők, nagyobb-részt az egyetem évi történetének inkább csak külső jelei, ezek mindazáltal benső életével oly szoros összefüggésben vannak, hogy ennek magának jellemzéséhez járulnak, és sok tekintetben alkalmasak arra, hogy az egyetem benső életét is kellőleg felvilágosítsák.

A lefolyt tanévben a tanítással 58 rendes, 19 rendkívüli, 38 magán és 6 helyettes tanár foglalkozott. Ezekhez csatlakozott 7 tanítómester és 22 tanársegéd közreműködése, úgy hogy a tanító személyzet összes létszáma 150-et tett ki. E tekintélyes szám az egyes karok közt következőleg oszlik meg:

	Rendes tr.	Rendk. tr.	M. tanár	Hely. tr.	Tanító m.	Tanársegéd
Hittani kar	7	.	.	2	.	.
Jog- és államtud. kar	17	.	11	1	.	.
Orvosi kar	13	10	14	2	.	16
Bölcsészeti kar . . .	21	9	13	1	7	6

A tanszékek és tanárokat illetőleg következő változások fordultak elő:

A hittani karnál az üresedésbe jött keresztény erkölcstani tanszék betöltésére nézve kijelölés útján nyilvános rendes tanárrá Dr. Breznay Béla hely. tanár neveztetett ki.

Dr. Sággy Gyula ny. r. jogtanár behatóbb irodalmi tevékenység érdekében mindkét félét át szabadságoltatott. Dr. Rupp N. János ny. r. tanár saját kérelmére az orvosi rendőrség előadásának kötelezettsége alól felmentetett, ezzel Dr. Fodor József ny. r. tanár bizatott meg, Dr. Rupp tanár pedig ezentul csupán a törvényszéki orvostant fogja előadni. Dr. Korányi Frigyes ny. r. tanár a legközelebb lefolyt szünnapok tartámára a külföldi belgyógykórodák tanulmányozásával bizatott meg. Az orvosi karnál üresedésben volt szülészeti tanszék betöltése iránt a kijelölés felterjesztetvén, e tanszékre ny. rendk. tanárrá Dr. Kézmárszky Tivadar eddigi hely. tanár neveztetett ki.

A bölcsészeti kar és az egyetemi tanács felterjesztése folytán Ő cs. és ap. kir. Felsége legkegyelme-

sebben megengedni méltóztatott, hogy a magyar nyelvészet és irodalom tanszéke ketté választassék, egyszersmind az irodalom tanszékére, az egyetem részéről történt meghívás alapján, Dr. Gyulai Pál akadémiai tagot ny. r. tanárrá legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott. A magyar nyelvészet tanszéke a bölcsészeti kar ajánlata folytán egyelőre helyettes tanárok által fog elláttatni. Szükségtelen talán említenem, hogy e tanszék ketté választása egyrészt a tárgyaknak nagy jelentőségéhez méltó; másrészt pedig e tudományszakok tovább fejlesztésére nézve üdvös intézkedésnek tekinthető. Hogy anyaintézetünk az épen érintett szerencsés meghívás által mily nyereségben részesült, sokkal általánosabban ismert, hogy sem azt közelebbről jellemeznem szükséges volna. Ugyancsak a bölcsészeti karnál a német nyelv és irodalom tanszékére az írói tevékenységéről is ismeretes, Dr. Heinrich Gusztáv ny. rk. tanárrá neveztetett ki.

Magántanárokká képesítették ez évben a jog- és államtudományi karban öten, u. m. Dr. Csillagh Gyula a telekkönyvi rendtartásból, Dr. Csíky Kálmán a magyar magánjogból, Dr. Martinovits József jogakadémiai tanár a büntetőjogból, Dr. Uzoni Sándor nagyszombati jogakadémiai tanár az austriai magánjogból, végre Havas Sándor ministeri tanácsos a magyar közigazgatási jogból. Az orvosi kar részéről magántanári képesítést nyertek Dr. Antal Géza az ivarszervi bántalmakból, ifj. Dr. Purjesz Zsigmond a mell- és hasüri szervek vizsgálati módszeréből. Dr. Réczey Imre a csontok és izületek nem erőszaki sértéseiből eredő bántalmaknak kór- és gyógytanából, végre Dr.

Stiller Bertalan a hasbetegségekből. A bölcsészeti karnál habilitáltattak Dr. Fröhlich Izor az elméleti physika egyes részeiből, Dr. Ortway Tivadar jogakadémiai tanár a történelemből, Bálint Gábor a mongol-mandsu nyelvekből.

Örömmel jelenthetem az új erőnek ily számos megjelenését nemcsak azért, mert eddigi működésük által kezességet nyújtanak az iránt, hogy tanügyünk és egyetemünknek előnyére fognak válni, hanem különösen azért is, mert a felsorolt, részben már igen jó hangzású nevek nagyobb részét anyaintézetünknek saját növendékei. Ezen örvendetes tények egyetemünk életképességének új bizonyítékául szolgálnak, mert annak, hogy egyetemünkön nemcsak az assimilatioval beérő tanítás, hanem a legmagasabb célokra irányzott tudományos törekvés is megerősödött, ilyenemű tényeknél szerencsésebb nyilvánulása alig van.

Midőn egyetemi életünknek ez iránybani gyarapodásáról szólok, a kegyelet késztet, hogy azon súlyos veszteségről emlékezzem meg, mely intézetünket ugyanez év alatt érte. Elégséges a veszteség súlyának átérzésére, ha egyszerűen felemlítem, hogy Dr. Toldy Ferenc, a magyar nyelvészet és irodalomtörténet ny. r. tanára és több éven át az egyetemi könyvtár igazgatója, a halál kérlelhetlensége által ezen egyetemnek megszűnt tevékeny tagja lenni. Nem szorul e név arra, hogy gyöngé szavaim által dicsőítsem. Tudományos életünknek és irodalmunknak, melynek ő egyik ágát alkotta, egy oszlopa dőlt el vele. Az egyetem tanító és tanuló tagjai, a nemzet értelmiségének zömével együtt testületileg vettek részt a végtiszteletben; az egyetemi tanács ezen fölül

a veszteség feletti fájdalmának az elhunyt özvegyéhez intézett, és küldöttségileg átadott részvétirat által adott kifejezést. Hogy az elhunytnak érdemei a legfelsőbb körökben is méltánylásra találtak, legmértőbben tanúsítja azon körülmény, hogy ő cs. és ap. kir. Felsége az elhunyt által élvezett országos díjból özvegyének ez évre 2000 forintot engedélyezni méltóztatott.

Ugyancsak a lefolyt iskolai év alkonyán hunyt el Dr. Hauszmann Ferenc, a hasonszenvészeti ny. rk. tanára.

Az egyes tanároknak irodalmi munkáit, önálló buvárlatait, valamint a vezetésük alatt keletkezett, és tanítványaik által véghezvitt tudományos dolgozatait, részint mert azok igen számosak, részint mert sokoldalúságuknál fogva azoknak méltatására magamat hivatottnak nem érzem, ez alkalommal nem fogom felsorolni, azonban intézkedtem, hogy e munkálatoknak jegyzéke az egyetem évkönyvében minél teljesebben tétessék közzé. Ilyenmű munkálatok az egyetem szellemi életének egyik legmagasabb alakú nyilvánulásai lévén, úgy tartom, hogy a jelen év ez irányban is nemcsak megnyugtató, de örömdetes haladást tüntet elő.

Egyetemünknek egyes tagjai ez évben is, és pedig legnagyobbbrészt a tudomány és közoktatás terén szerzett érdemeik elismerésül méltó kitüntetésekben részesültek. Dr. Pauler Tivadar ny. r. tanár az országos közoktatási tanács elnökévé neveztetett ki, ezenkívül pedig a Jettiniféle alapítványok főigazgatójává és a tudományos akadémia igazgató tanácsának tagjává választatott meg. Dr. Rupp N. János

30 évi tanárkodásának alkalmából az orvostanhallgatók kegyeletteljes ünnepélyt rendeztek, és ugyanekkor olajfestményű arcképével tisztelték meg. Ő cs. és ap. kir. Felsége Dr. Kovács József ny. r. tanár és e. i. prorektor részére a Lipótrend lovagkeresztjét, Dr. Korányi Frigyes rendes tanár részére pedig a kir. tanácsos címét legkegyelmesebben adományozni méltóztatott. Dr. Hajnik Imre ny. r. tanár az országos közoktatási tanács állandó tagjává neveztetett ki, míg Dr. Hunfalvy János ny. r. tanár a francia közoktatási tisztelet rendjével lett diszítve. Dr. Horváth Cyrill ny. r. tanár 50 éves bölcsészettudorsága alkalmából, Dr. Kéry Imre, aradmegyei főorvos hasonló alkalomból jubilaris díszoklevéllel tiszteltettek meg. Dr. Lengyel Béla ny. rk. tanár, valamint Dr. Goldzieher Ignác magántanár az akadémia levelező tagjaivá választattak. Bartal Antal magántanár a középtanodai tanárképezde gyakorló iskolájának igazgatójává neveztetett ki, végre csekélységem az akadémia igazgató tanácsának tagjává választatott.

Miként más években, úgy a lefolytban is egyes magántanárok tárgyuk természete és kiváló tevékenységük támogatása céljából jutalomdíjakban részesítettek. Így Haberern Jonathán s Dr. Bászai Aurél egyenként 1200 frt, Dr. Weisz Béla, Bálint Gábor és Dr. Pasteiner Gyula m. tanárok pedig egyenként 500 frtnyi, Pugin Leo francia nyelvtanító 300, Lewis Lajos angol nyelvtanító 100 frt díjat élveztek.

A tiszti személynézet közül Márki József könyvtári másodőr a Balogh-féle könyvtár rendezésénél teljesített munkálkodásért 400 frt, a quaesturai tisztviselők összesen 640 frt jutalomdíjban részesültek.

Az egyetemi szolgaszemélyzet létszáma ez évben 44 volt, kikhez 1 főkertész, 3 kertészsegéd és 20 kórodai ápolónő járul. A főkertész 200 forint jutalombíjat élvezett, a vegytani intézet gépészenek pedig évi személyes pótléka 50 forinttal felemeltetett.

Mi az egyetemi tanulók létszámát illeti, az 187⁵/₆. tanév első felében összesen 2621, a másodikban 2418 tanuló volt bejegyezve, melyek az egyes karok közt következőkép voltak megoszlva:

	I. félév	II. félév
Hittudományi kar	73	72
Jog- és államtud. kar	1,340	1,238
Orvosi kar	586	541
Bölcsészeti kar	500	462
Gyógyszerész	122	105*
Összesen	2,621	2,418**

A bölcsészeti karnál az e karhoz beirt tanulókon fölül a két félévben még 13 hittankari, 688 jogkari, és 339 orvosi s 113 gyógyszerész, összesen tehát 1634 egyetemi tanuló hallgatott bölcsészeti tudományokat.

Összehasonlítva a mostani létszámot azzal, mely 1861-ben, tehát ezelőtt 15 évvel fejezték ki az illető karok hallgatóságait, a két félév középtérteke szerint a következő eredményeket találjuk:

*) A gyógyszerésznövendékek közül 57, mint másodévi növendék az orvosi karhoz, míg 65, mint I. évi növendék a bölcsészeti karhoz volt beiratkozva.

**) Ezek közül, a gyógyszerészeket is ide értve, az I. félévben rendkívüli hallgató volt 171, a II-ban 124. Ezenfölül kiképeztetést nyert a téli félévben 91, a nyáriban 114 szülész nő.

	1861-ben	1876-ban	15 évi növekedés 100 növendékre 1861-től	
hittani kar	66	73	7	10.6
jogi kar	557	1,289	732	131.4
orvosi kar	221	563	342	154.7
bölcsészeti kar	92	481	389	422.8
Összesen tehát			1,470	719.5

Ebből látható, hogy az összes hallgatóság száma nagyrészt culturállapotunk előhaladása folytán mintegy $2\frac{1}{2}$ akkorára növekedett, mint ezelőtt 15 évvel volt. Igen érdekes, és a változás irányára nézve tanulságos az egyes karok szerinti növekedés. Ugyanez idő alatt a szaporodás az egyes karokban következő viszonyban áll: a hittani karban 1, a jogi karban 13, az orvosi karban 15, a bölcsészeti karban 42.

E számokra nézve azonban meg kell jegyezni, hogy a hittani kar hallgatóinak szaporodása a seminárium szervezeténél fogva igen szűk határok közé van szorítva, úgy hogy a nagy különbség e karnál egyenesen e körülményre vezetendő vissza. A jog- és államtudományi kar hallgatóinak gyarapodására befolyással van azon körülmény, hogy bizonyos tárgyakat, azoknak természeténél fogva a hazai egyetemeken hallgatniok.

Mivel ily nemű befolyások az orvosi kar hallgatóira nézve nem léteznek, világos, hogy azoknak növekedése viszonylag igen jelentékenynek tekintendő, és hogy ez részben az e karra vonatkozó tudományos intézetek tökéletesedésére vezethető vissza.

A bölcsészeti hallgatóknak rendkívüli növekedése jó részt abból magyarázható, hogy azon tanári állomások száma jelentékenyen szaporodott, me-

lyeknek elnyeréséhez a tanári vizsgának kiállása kíván-
tatik. Ámbár culturánk érdekében kívánatos lenne,
hogy e szaporodás az eddiginél sokkal nagyobb mérv-
ben a vagyonos osztály tudvágyából venné eredetét;
mindazáltal félreismerhetlen jele annak, hogy ifjusá-
gunk felfogása mindinkább megközelíti a nyugat-
europeai egyetemek irányzatát.

A tanulók vallás és nemzetiségi arányás, ide-
értve a születésnököt is, a következő táblázatok tűn-
tetik elő:

	I. félév	II. félév
Római katolikus	1,474	1,423
Izraelita	533	499
Helvét hitvallású	329	286
Ágostai „	228	192
Görög keleti	80	75
Görög katolikus	60	48
Unitarius	10	8
Anglikán	2	1
	2,716	2,532
Magyarországi	2,676	2,498
Horvát- és tótországi	15	10
A monarchia egyéb tartom.	19	17
Más államokból	6	7
	2,716	2,532

Az összes hallgatóságnak tehát jóval több, mint
fele róm. katolikus, $\frac{1}{5}$ -e izraelita, $\frac{1}{5}$ -e helvét és
ágostai, a többi együttvéve az egésznek mintegy
 $\frac{1}{18}$ -át tevéen ki. Nemzetiségre nézve a hallgatók fő-
kép magyarországiak voltak, a mennyiben a többiek
együttvéve nem tesznek $1\frac{1}{2}$ százalékot.

A tanulók szorgalmának és előmenetelének felvilágosítására felemlítem, hogy a leckék látogatása, különösen pedig a kórodák és laboratoriumok frequentációja a kiállított bizonyítványok szerint egészben véve jó volt. Még tüzetesebben tanúsítják ezt a kiállott szigorlatok és államvizsgáknak jelentékeny száma, melyre nézve a következő adatokat állíthatom össze:

A megtartott szigorlatok száma a jogi karban 341, az orvosi karban 270, a bölcsészeti karban 105 volt. — A jogi karban 170 első és 188 második alapvizsgálat, továbbá 33 jogtudományi államvizsgálat és 138 államtudományi államvizsgálat ejtetett meg. Az orvosi karban 214 elővizsgálat volt. A gymnasiumi tanárvizsgálatok száma 110.

Hittani tudorrá avattatott 1, jogtudorrá 39, államtudományi tudorrá 2, orvostudorrá 74, sebész-tudorrá 26, bölcsészettudorrá 14; összesen 156.

Kisebb fokozatot nyertek, és pedig: sebész-mesterit 2, polgári sebészt 1, szülészmesterit 22, szemészmesterit 1, fogászmesterit 1, gyógyszerészmesterit 41, szülésznőit 193; összesen 261.

Ez évben következő egyetemi bizonyítványok adattak ki:

	vég- bizonyítvány	távozási bizonyítvány
a hittani karban	1	—
a jog- s államtud. karban .	216	42
az orvosi karban	83	16
a bölcsészeti karban . . .	16	4
Összesen .	316	62

A könyvtárt látogatók száma martius 26-tól a könyvtár megnyitása napjától kezdve junius 15-ig 8847 volt, kik 10,167 munkát használtak. Itt azonban meg kell jegyezni, hogy a rendezés miatt a könyvtár ezen rövid idő tartama alatt is csak a délutáni órákban lehetett nyitva.

Egyéseknek beható tanulmányairól fényesen tanúskodik a kihirdetett pályakérdések megoldásának eredménye.

Pályamunka benyújtott összesen 25, és pedig a hittani karnál 4, a joginál 6, az orvosinál 7, a bölcsészetenél 8.

Pályadíjt nyert összesen 19 pályázó, és pedig:

		Pasquich, Fogarasi, Szabó, Pauler, Arányi						
		a l a p o k b ó l					o. é. frt	
a hittani	karnál	2	1	1	.	.	155	
a jogi	„	2	.	.	1	.	340	
az orvosi	„	4	.	.	.	2	320	
a bölcsészeti	„	6	300	

Összesen 1115 frt

A pályadíjat nyert dolgozatok nagyobb része olyan, mely nemcsak a pályadíjnyertesek kiváló szorgalmáról és képességeiről tesz tanuságot, hanem részben önálló és állandó tudományos értékre is tartalmazhatnak igényt.

A lefolyt tanévben ösztöndíjt élveztek. *)

	I. félév	II. félév
A jogi karban . . .	85	82
Az orvosi karban . .	47	49
A bölcsészeti karban .	72	67
Összesen .	204	198

*) A hittudományi kar hallgatói a központi papnöveldeben teljes ellátást élvezvén, külön ösztöndíjban nem részesülnek.

A két féléven át tehát összesen 402 félévi ösztöndíj adományoztatott 45,229 frt és 25 db arany értékben.

Külföldön történő többoldalú kiképeztetésük érdekében magasabb utazási ösztöndíjakat élveztek: Timon Ákos végzett joghallgató, dr. Heinrich Alajos bölcsészethallgató, Simonyi Steiner Zsigmond tanárjelölt és dr. Fabinyi Rezső vegyész-növendék. Ösztöndíjuk egyenként 1,200 frtot tett ki, melyhez az utóbb nevezett részére a költséges taneszközök és tandíjak fedezéseül még 150 frt adományoztatott. Dr. Hoitsy Pál tanárjelölt szintén 1000 frt utazási ösztöndíjt élvezett, végre dr. Fröhlich Izornak tudományos kutatásai folytatásra 1,200 frtnyi ösztöndíj ez évre is engedélyeztetett. Ezenkívül az egyes dolgozdában és a kórodákon alkalmazva volt 16 gyakornok és két vegyészeti növendék, kik rendes egyetemi tanulmányaikat bevégezvén, behatóbb kiképeztetésük érdekében 400, illetőleg 420 forintnyi ösztöndíjat, összesen 7,240 frt értékben élveztek.

Szorgalmi díjakul kiosztattak:

A Sztányi	alapból	.	.	.	242 frt	—	kr.
A Schopper	"	.	.	.	50	"	— "
A Csausz	"	.	.	.	600	"	— "
A Schordán	"	.	.	.	200	"	— "
A Holitser	"	.	.	.	120	"	— "
Az Imre Rezeta	"	.	.	.	120	"	— "
A Schmidt	"	.	.	.	50	"	— "
A hittani kar	a beikt. díjalapból				90	"	36 "
A jogi	"	"	"	"	638	"	46 "
A bölcsészeti kar	"	"	"	"	300	"	36 "*)

Összesen 2,411 frt 18kr.

*) Az orvosi kar a beiktatási díjalap illető részletét 266 frt 76 kr. erejéig taneszközökre használta fel.

Utazási ösztöndíjúl a Bene alapít-
 ványból 120 darab aranyés . . . 323 frt — kr.
 A Schordán alapítványból . . . 1000 „ — „
 Szigorlatokra előlegül a Schordán
 alapítványból 500 „ — „
 adatott ki

Betegek gyámolítására kiosztatott:

A Pray-Fillinger alaptól 30 „ — „
 A Kelemen Imre „ 8 „ 40 „
 A Kautz alapítványból 120 „ — „
 A Stahly Bene-Schordán alaptól . . 700 „ — „
 A Mitterpacher-Hadaly alapítványból 100 „ — „

Összesen 958 frt 40 kr.

A tandíjakat illetőleg ez évben a következő szám-
 adatok adnak felvilágosítást.

Felmentést nyertek a tandíj fizetése alól:

	az I. félévben		a II. félévben		frt értékben
	az egész- től	felé- től	az egész- től	felétől	
a hittani karban	
a jogi „	93	75	89	74	= 5.050 frt
az orvosi „	29	15	22	23	= 1.914 „
a bölcsészeti karban 175	20	185	62		= 6.667 „

összesen 297 110 296 159 = 13.631 frt

E kedvezményben tehát az I. félévben 407-en, a
 II-ban 455-en részesültek 13.631 frt értékig.

A tényleg befize-
 tett tandíjak összege a
 két félévben kitett . 94.727 frtot

A beírott tanórák
 után eső szabályszerű
 tandíjösszeg 108.358 „

Ebből a fenebbi táblázat szerint a szorgalmas és szegényebb tanulók részére elengedtetett 13.631 frt = 12.6 %

Az állampénztárnak járó %-ok s helyettesítési díjak fejében beszolgáltatott 6.181 „ = 5.7 %

Az egyes tanároknak a tényleg bevett tandíj után a főnebbi összegre vonatkoztatott jövedelmi adó 8.854 „ 60 kr. = 8.2 %

Összesen . 26.5 %

Miből látható, hogy az összes tandíjjövedelmeknek több mint egy negyedrésze szegényebb sorsú szorgalmas tanulók segélyezésére és állami közcélokra fordított. A tényleg befizetett tandíjakat az összes hallgatóságra szétosztva, átlag minden hallgatóra fél évenként 18 frt 78 kr. esik. Ezen összeg tekintve azt, hogy az egyetemi hallgatóknak egy jelentékeny része személyes gyakorlati oktatásban részesül, bármely hasonló célú tanintézet iskolapénzéhez képest igen csekélynek tekinthető.

Az egyetemi polgárok dicséretére örömmel teljesítem annak kijelentését, hogy e tanév folyamán az egyetemen belül egyetlen oly kihágás sem fordult elő, mely az egyetem részéről fegyelmi eljárást igényelt volna. Az egyetem falain kívül is csupán két eset jutott e tekintetben tudomásomra.

Az egyetemi egyletek működése, mint évi jelentéseikből látható, sikeres és igen jótékony volt. Gyarapodásukban s tevékenységükben a helyes irányú haladás ez évben is constatálható. Ő cs. s ap. kir. Felsege a rectoriás útján a segélyegyleteket 400 frtnyi adományban legkegyelmesebben részesíteni méltóztatott. Az olvasókörnek, hogy számos látogatói könyvtárukat jobban használhassák, a könyvek felállítására az eddigi helyiségek mellett még egy szoba engedtetett át. Az egyetemi egyletek alapszabályai, az egyes tagok egyetemi tanulmányai érdekében oda módosítottak, hogy a választások ezentúl az első tanfélév kezdetén a beiratások ideje alatt, sept. 1-től 14-ig fejezendők be.

Az egyetemet közösen illető ügyek közül első sorban kell felemlítenem a nagy szünidők beosztására vonatkozó változást. A nmlgú ministeriumnak ez irányban az egyetemhez intézett felszólítása folytán és az egyes karok véleményének alapján az egyetemi tanács eziránt indokolt felterjesztést, tett mely egész terjedelmében helybenhagyatván, már ez évben életbelépett. Ezen intézkedés alapeszméje volt, égalji viszonyaink kellő tekintetbevételével a tanidőnek az eddiginél helyesebb felhasználása; minél fogva a nagy szünidő és az eddigi félévközi 14 napi szünidő a június közepétől augusztus végeig terjedő, nagy hőség időszakára tetetett át. Ezáltal egyrészt a komoly munkára legalkalmatlanabb időszak az e célra sokkal előnyösebb őszi időny által helyettesítettet, másrészt a félévközi szünidőknek egyesítése által a szegényebb sorsú tanulóra nézve is a tanulási időnek jobb értékesítése előnyösen lesz eszközölhető.

Ezen intézkedéssel kapcsolatban az egyetem uj-

jáalakításának évi ünnepélye március 25-ére tétetett át, mint a mely napon dicső emlékezetű fejedelmünk Mária Terezia egyetemünk nagy adomány és alapító oklevelét aláírta. Az új beosztásnak megfelelőleg a tanulmányi és fegyelmi rend idevágó szakaszai is kellő változást szenvedtek.

Az egyetemi tanács különös gondoskodásának tárgyát képezte a lefolyt évben az egyetemi könyvtárnak oly állapotba helyezése, hogy az feladatának az eddiginél jobban megfelelhessen. Miután az új könyvtári épület elkészült, az átköltözködés még ezen iskolai év kezdetén megtörtént. Kevéssel ezután életbeléptett az új könyvtári utasítás és a könyvtári szervezeti szabályzat, melyek a múlt tanév folyamában az egyetemi tanács által kidolgozva felsőbb helyen helybenhagyattak. Sajnálattal kell kifejeznem, hogy a könyvtár administratioja körül fölmérült nehézkesség és lassúság miatt a törzskönyvtárnak oly módni rendezése, hogy az valahára haszonvehető legyen, csak ezen iskolai év befejeztével volt erélyesen megindítható. Tapasztalt szakértőkből összeállított értekezlet véleményének alapján és több bizottsági tárgyalás után az egyetemi tanács a törzskönyvtár rendezésének azon módozatát állapította meg, mely körülményeink közt és az égető szükséghez képest leggyorsabban és biztosan kezesztülvihető. A rendezés f. é. június 16-án vette kezdetét, és az illetékes szakértők véleménye szerint jelentékenyebb költség nélkül a könyvtári személyzet és 1—2 díjnok közreműködésével 3 év alatt befejezhető. Hogy a rendezés erélyesen megkezdhető legyen, a f. é. nagy szünidő alatt az olvasóterem zárva volt.

Az orvostudori oklevelek szövege az új szigorlati szabályoknak megfelelőleg valamint, az újonan életbe léptetett államtudományi tudori oklevél szövege is megállapított.

A külföldi tudori oklevelek nostrificálásának módzatai szintén megállapítottak. A Budapesten tartandó nemzetközi statisztikai congressusban leendő képviseltetésre az egyetem felhivatván, erre Dr. Pauler Tivadar, dr. Apáthy István, dr. Stockinger Tamás és dr. Kovács József ny. r. tanárok kérettek fel. Az ez idei londoni taneszköz kiállításban dr. Szabó József rendes és dr. Hantken Miksa magántanárok vettek részt. Kegyeletes szokásainknak megfelelőleg néhai Dr. Vizkelety Ferenc udv. tanácsos és ny. r. egyetemi tanár fölött dr. Cherny József tanszéki utóda, egyházjogi ny. r. tanár emlékbeszédet tartott.

Az egyetem tanácsa a szokásos országos ünnepélyekben ez évben is részt vett, ezek közül kiemelem ama nemzeti gyászünnepélyt, melyen az egyetem tanácsa és az egyes tanári karok, valamint az egyetemi polgárság kegyeletüknek ohajtottak kifejezést adni Deák Ferenc nagy hazánkfia emléke iránt midőn végtisztességén testületileg vettek részt, és a veszteség feletti fájalmát az egyetem tanácsa jegyzőkönyvileg is kifejezte.

Az egyetemet illető egyéb intézkedések közül fel kell itt emlitenem, hogy az élettani intézet belső felszerelésére ez évben 1500 forint utalványoztatott, és további 6000 forint engedélyzése kéretett. A közegészségtani és orvosrendészeti intézet felszerelésére 600 forint, továbbá ugyanott egy gyakornoki állomás évi

400 frt díjjal engedélyeztetett. A fejlődéstani intézet részére egy tanársegédi- és egy szolgálóállomás rendszeresített, első szükségleteinek fedezésére előbb 300, később 1100 és 500 frtnyi összegek utalványoztattak. A görög philologiai muzeum 300 frtnyi rendkívüli átalányban részesült. Ruprecht Erzsébet egyetemi bába nyugdíjaztatván, helyébe 3 év tartamára Bolváry Emilia alkalmaztatott. A könyvtárnál egy fűtőszolgai állomás létesített. Végre a fogászat számára rendezendő külön tanfolyam iránt a ministeriumhoz felterjesztés intéztetett.

A lefolyt évben a közoktatási minister úr gondoskodása és erélyes intézkedései folytán, dacára kedvezőtlen anyagi viszonyainknak, a különféle egyetemi építkezések jelentékeny előhaladást tettek. F. é. március 26-án az új könyvtár díszes épülete, ugyancsak f. é. május 21-én az új élettani intézet szép berendezése a törvényhozás mindkét házának, valamint egyéb hatóságoknak ünnepélyesen bemutatattak, s egyszersmind rendeltetésüknek átadattak. E két intézet nemcsak sokáig nélkülözött szükségleteket pótol az egyetemen, hanem művészeti szépségüknél fogva ennek külső fényét is jelentékenyen emelik.

Az egyetem orvoskari intézeteinek elhelyezése céljából az üllői úton vásárolt telkeken az új sebészeti kóroda épülete már annyira előhaladott, hogy a belső felszerelési munkálatok foganatba vétethettek, és az átköltözködés a következő tanév folyamában megtörténhetik. Ugyanez évben kezdetett meg e telkeken a bonctani intézetek elhelyezésére szánt épület építése is, mely mintegy 2 év lefolyása alatt teljesen el fog készülni.

F. é. május hó 29-én Ő cs. s ap. kir. Felsége a föntérített három új egyetemi intézetet, u. m. a könyvtárt, az élettani intézetet és az épülőfélben levő sebészeti kórodát legmagasabb látogatásával szerencsétleni méltóztatott.

Az építkezési ügyeket illetőleg egy-kellemetlen körülményről is meg kell emlékezni. Az egyetemi központi épület új részében a mennyezetfák annyira elkorhadtak, hogy már a tél folytán szükségessé vált a veszély elhárítása végett ideiglenes óvszerekről gondoskodni. A dolog sajátságos természeténél fogva, minden közbenjárás dacára a megkezdés sok késedelemmel járt, és főleg a minister úr és a szünnapok egy részében a rectori teendőket vezető prorektor úr erélyes intézkedéseinek köszönhető, hogy ezen átalakításra vonatkozólag nemcsak a munka gyors, pontos és megnyugtató kivitelére, hanem az állam érdekeinek teljes megóvása érdekében is, minden kitelhető gondoskodás megtörtént, és ily értelemben a munka már be is fejeztetett.

Jelentésem befejezéseül rövid áttekintését terjesztem elő azon összegeknek, melyek a lefolyt tanévben az egyetemi tanítás gépezetének fentartására, u. m. épületek fentartására és valamennyi kóroda és tudományos intézetek ellátására előirányozva voltak.

1. A rector utalványozására

a gazdasági gondnok által fedezett valamennyi tan-székek különne-mű költsé-

geire, beleértve a gáz- és	Előirányzat	Az összes szükséglet %
vízszükségletet	24.200 forint	= 5.7 %

2. Tüzelőanyag	13.000 „	= 2.7 %
------------------------	----------	---------

	Előirányzat	Az összes szükséglet $\%$
3. Tudományos intézetek átalánya	11.028 frt	= 2.3 $\%$
4. Kórodai betegek élelmezése 8 $\frac{1}{2}$ óra	20.196 „	} = 7.1 $\%$
5. Kórodai felszerelésekre	4.165 „	
6. Mosásra a kórodák ruhá- nemüért	3.420 „	
7. Gyógyszerekre az 5 kóro- da után	6.986 „	} = 3.1 $\%$
8. Könyvtári átalány	5.000 „	
9. A könyvtári hiányok pótlá- sára (rendkívüli)	7.000 „	
10. A könyvtári beiktatási díj jutaléka	2.592 „	} = 0.5 $\%$
11. Épületek tisztogatása s ki- javítására	2.361 „	

Az 1. és 2. tétel előirányzata ez évre azon okból vétetett a múlt évi előirányzatnál jóval magasabbra, mert a gáz, víz, tüzelőanyag s egyéb költségeket is igénylő épületek száma három nagy épülettel szaporodott, u. m. a központi épületnek új szárnyával, a könyvtár és élettani intézet épületeivel. E 3 épület az 187 $\frac{4}{5}$ -iki előirányzatban még tekintetbe nem volt véve, és mivel ezen épületek már a nevezett évben gáz, víz és fűtőanyaggal elláttattak, a fentemlített két tétel e három épületnek 187 $\frac{4}{5}$. és 187 $\frac{5}{6}$. tehát két évi költségeit foglalják magukban.

A jelen évben e különféle előirányzott rovatokból tényleg kiadott összegek az egyes intézetek szerint áttekinthetőleg az egyetem gondnoki hivatalában vannak összeállítva.

Mivel e tényleg kiadott költségek számadásának átvizsgálása a ministeri számvevőség által utólag történik, és mivel az év folyamában a rector és az egyetem illető tagjai csak a gondnoksághoz intézett közvetlen felszólítás alapján szerezhettek a kiadásoknak mindenkori állásáról tudomást, intézkedtem az iránt, hogy ezen kiadások nyilvántartása akként történjék, melyből az illetők bármikor közvetlen tájékozást szerezhetnek e költségek állása felett. Nem kétlem, hogy ezen intézkedés a meglevő pénzüsszegeknek célszerű felhasználására, és a mennyiben lehetséges, a kiadásoknak csökkentésére jótékony befolyással lesz.

<p>Az egyetem rendes szükséglete volt alapértékének jövedelme pedig . . és így az országos alap hozzájárult</p>	<p>477.010 frt 237.666 frt *) 239.344 frttal.</p>
--	---

„Végre nem mulaszthatom el annak fölemlítését, hogy kitünő elődöm idevágó erélyes és üdvös intézkedéseinek, különösen pedig a jelenlegi tisztii személyzet buzgóságának köszönhető, hogy az egyetemnek összes közigazgatási ügyei ez évben minden fenakadás nélkül gyorsan és szabatosan intéztettek el“.

„A felsoroltak képezik, mélyen tisztelt gyülekezet, a lefolyt egyetemi év történetének főbb mozzanatait. Midőn ez év eredménye felett véleményemet egy rövid tételben kifejezni megkísérleném, önkéntelenül elém tárul azon igazság, hogy emberi institutio

*) Ez alkalommal megjegyzem, hogy a körmöci papirgyár 15.000 frtért, a znio-váraljai uradalomhoz tartozott szolkai és háromszlécsi jószágtestek, az előbbi 15.200, az utóbbi 61.000 frtért a ministerium intézkedése folytán eladtak.

nem létezik, mely tökéletes; hanem úgy látszik, egy magasabb szükségszerű törvény követelményei szerint minden fenálló intézményre nézve csak kétféle állapot lehetséges, t. i. a tökéletesedés és a hanyatlás. Jól tudom azt, hogy egy év ily nagy intézet életében sokkal rövidebb idő, hogy sem abból biztos mértékét lehetne az egyetem szellemi haladásának megállapítani. E tekintetben azon kedvező helyzetben voltam, hogy a ministerium felszólítása folytán a múlt évben elrendelt, az egyes tanszakoknak 8 év alatti haladását (a tanárok jelentése szerint) részletesen előtűntető felterjesztéseket áttekinthettem. Habár ezen jelentések főképen és legbehatóbban azon tanszerekre vonatkoztak, melyek intézetekkel vannak egybekapcsolva, az ott összeállított eredmények az egyetem tudományos életének oly egészséges és élet-erős lüktetéseit tüntetik elő, és a tevékenység teljében álló erők, valamint az általuk létesített újabb tudományos nemzedéknek helyes irányzatáról oly tanúságot tesznek, melynek örömmel és megnyugvással kell eltölteni mindenkit, ki a dolgok megítélésére hivatva van. Ezen évekhez méltóan csatlakozik a lefolyt év is, úgy hogy megnyugvással fejezhetem ki abbéli meggyőződésemet, miszerint egyetemünk irányzata nem a hanyatlásé, hanem határozottan a tökéletesedésé“.

„Ha azok, kik az egyetemi tanítás mostani rendszerének inkább csak gyengéit látják, a jelenlegi tudományos nemzedék színvonalát és álláspontját elfogulatlanul összehasonlítják azzal, mely egy negyedszázad előtt létezett, kénytelenek lesznek bevallani, hogy óriási előhaladás történt, mely főképen és első

sorban a tanítási és tanulási szabadság rendszerének köszönhető. Hogy ennek még számos hiányai vannak, és hogy nem termette meg minden irányban gyümölcsét, azt, mint egy más alkalommal is kiemeltem, kevésbé a rendszer tökéletlenségének, mint főképen azon körülménynek kell tulajdonítani, hogy az ily nagy institutiónak minden iránybani megerősödésére nem 25 év, hanem több nemzedék életkorára terjedő természetes és háborítatlan fejlődésre van szüksége“.

„Nem tartozom azok közé, kik egyetemi életünkben még nagy és lényeges hiányokat nem találnak, mert igen jól tudom, hogy a tanítás és tanulás módszereinek még sok tekintetben lényegesen javulnia kell, hogy a tanárok és tanulók kölcsönös és egymásközi tudományos érintkezésének az eddiginél bensőbbé kell még lennie, hogy a tanulóknak a tananyaggal túlterhelhetetés bilincsei alól felmentetnie kell, hogy az egyetemi tudományos életnek a társadalom irányadó és legtevékenyebb rétegeivel élénk kölcsönhatásba kell lépnie, sőt hogy administratív és egyéb tekintetekben is számos javítani valónk van még, ha azt akarjuk, hogy egyetemünk nagy hivatásának minden irányban teljes mérvben megfelelhessen. Jól tudom, hogy az egyetemen szükséggé vált, hogy a szigorú tudományok, mint ezt már régebben a bölcsészeti kar egyhangúlag ajánlotta, egy önálló karba egyesíttessenek. E tudományok csak akkor fogják a modern culturában őket megillető tényezők szerepét az egyetemi életre gyakorolni, ha nem állanak pusztán mellékcélok szolgálatában, hanem jelentőségükhöz képest a tanszabadság értelmében a ta-

nulmányi rend által biztosított önállóságot és függetlenséget nyerne az egyetem kebelében. Csak így remélhető egyszersmind, hogy azon hézag, mely a régibb philosophia és a szigorú tudományok közt jó-részt ezen elavult tanulmányi rend következtében keletkezett, a két irányt egymástól mindinkább eltávolította, és azokat sajnos egyoldalúságra kárhoztatta, idővel nemcsak el fog enyészni, hanem a két irány egymást mindkettőnek előnyére ismét hathatósan termékenyíteni és kiegészíteni fogja. Épen azon körülményben, hogy ezen és egyéb hasonló hiányoknak élénk tudata létezik az egyetem tagjainak jobbjáiban, és különösen oly elemeiben, melyek az egyetemi élet jövő fejlődésében a legközvetlenebb befolyásra vannak hivatva; épen ezen körülményben látom annak igazi és legszerencsésebb biztosítékát, hogy egyetemünk a helyes irányban erőteljesen fog előhaladni, és hogy feladatának megoldásához minden tekintetben közeledni fog.“

„És most, midőn a nmlgú minister úrnak azon gondoskodásaért, melyet a lefolyt évben egyetemünk irányában folytonosan tanusított, valamint az egyetemi tanácsnak azon jóindulatú támogatásaért, melylyel teendőimben szíves volt gyámolítani, forró köszönetemet fejezném ki, átruházom a rectori méltóság jelvényeit azon férfira, kit a választók bizalma az egyetem ügyeinek vezetésével megtisztelt. Megnyugvással teszem ezt, mert meg vagyok győződve, hogy nagyérdemű utódom anyaintézetünk igazgatását azon lelkiismeretes ügyszeretettel fogja vezetni, melyre őt fenkölt hivatása és multja egyaránt nagy mértékben képesítették.“

TOLDALÉK.

AZ EGYETEMI TANÁROK ÉS TANÍTÓK IRODALMI MUNKÁSSÁGA az 187⁵/₆. tanévben.

I. HITTUDOMÁNYI KAR.

DR. BITA DEZSŐ RT.

A keresztény vallás isteni eredete és szükséges volta korunk tévelyeivel szemben. A m. kir. egyetem hittudományi kara által Horváth-féle díjjal koszorúzott pályamű. Pest, 1875. Második kiadás, ugyanott 1876.

Socinianusok, Staudenmayer, Stoikusok, Svetonius, Symbolum, Symmachus, Szabadkőművesség, Szaniszló F. Szentek tisztelete, Szentszékek, Szenttéavatás, Szeplőtelen fogantatás, Templom, Temető, Teremtés. Tertullian, Theatinok, Theodora, Tíz parancs, Trienti zsinat, Ubiquisták, Úrnapja, Ünnepek, Valdensisek, Vasárnap, Vének, Zsinatok, Zsoltárok-cikkek a M. Egyetemes Encycl. XIII. köt. 1876.

DR. BÁRÓ HORNIG KÁROLY RT.

A „Religio“ című folyóirat szerkesztője.

DR. STANCZEL FERENC RT.

A „Religio“ c. folyóirat rendes belmunkatársa.

DR. BREZNAY BÉLA NY. R. TANÁR.

A „Magyar Állam“ egyház-politikai munkatársa.

Cikkek a „Religió“-ban s az esztergomi „Irodalmi Értesítő“-ben.

II. JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR.

DR. WENZEL GUSZTÁV RT.

Magyarország diplomatai emlékei az Anjou-korból.
III. kötet.

Az összehasonlító módszer és a magyar jog. (Akadémiai előadás.)

Országos jog és particuláris jogok Magyarországon, az összehasonlító jogtudomány szempontjából. (Akadémiai értekezés.)

DR. PAULER TIVADAR RT.

Emlékbeszéd Csatsko Imre felett.

Akad. értekezések a társadalmi tudományok köréből.
IX. köt. III. sz.

DR. KONEK SÁNDOR RT.

Egyházjogtan kézikönyve, különös tekintettel a magyar állam egyházi viszonyaira. Budapest, 1876. Negyedik bővített kiadás.

DR. KAUTZ GYULA RT.

A „Politikai Tudomány“ kézikönyve. 2-ik kiadás.

DR. APÁTHY ISTVÁN RT.

A magyar kereskedelmi jog című rendszeres munkát adta ki, melynek eddig 3. füzet, 39 ív 8-ad jelent meg; a befejezés sajtó alatt van.

DR. SCHNIERER ALADÁR RT.

„A büntettek és büntetések“.

A büntetőjog különös része. Tekintettel a külföldi törvényhozásra s a hazai törvényjavaslatra.

A magyar büntető-törvényjavaslat bírálata, cikksorozat megjelent a „Jogtudományi Közlöny“-ben és mint külön lenyomat.

DR. HERCZEGH MIHÁLY RT.

Az ügyvédség világtörténeti fejlődése Értekezés. Megjelent a „Jogtud. Közlöny“ számaiban.

Az öröklési eljárás hazánkban. Bírálát Travnik Antal hasoncímű munkája fölött. Megjelent a „Jogtudományi Közlöny“ több számában.

A nyilvánosság és szóbeliség hazánkban. Külön lenyomat a „Jogtudományi Közlöny“-ből.

Ezekén kívül több rendbeli bírálatos cikkek a legfőbb ítélőszék és semmitőszék egyes elvi jelentőségű határozatai fölött. Megjelentek a „Jogtudom. Közlöny“ „Törvénytudományi Szemle“ című részében.

DR. SÁGHY GYULA RT.

„A kötelmi jog általános elmélete az ausztriai jog szempontjából, tekintettel a római jogra és újabb törvényhozásokra“ című művének egy részét sajtó alá adta.

DR. PULSZKY ÁGOST RT.

Maine Summer Henrill: „A jog őskora“. Fordítva s jegyzetekkel ellátva. Ezenkívül több cikk és bírálát a „Budapesti Szemlében“.

DR. WEISZ BÉLA MAGÁNTANÁR.

1. *Zur Logik der Nationalökonomie.* (Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft, Tübingen.)

2. *Preiselemente und Preisbewegung* (ibidem).

3. *A tulajdonjog a mai társadalomban.* (Laveleye „La propriété“ című munkájának fordítása. A „Nemzetgazdasági Közlöny“-ben.)

4. *Ungarn's Handelsbilanz und Wirthschaftspolitik.* Budapest, 1876.

5. *Die Statistik der Eisenbahnen in volkswirtschaftlicher Hinsicht.* Gutachten im Auftrage des IX. internationalen statistischen Congresses verfasst.

6. *Das statistische Bureau der Hauptstadt Budapest.* Bericht an den IX. internationalen statistischen Congress. Budapest, 1876.

7. *Budapesti építkezések 1873. és 1874-ben.* A fővárosi statisztikai hivatal XII. közleménye. Budapest, 1875.

8. *Budapesti egyesületek statisztikája 1874-ben.* (A fővárosi statisztikai hivatal havi kimutatásaiban 1876.)

9. *Budapesti vasúti és gőzhajói árú- és személyforgalom statisztikája.* (A főv. stat. hiv. havi kimutatásaiban 1876.)

10. *A történet-bölcsélet története Európában.* (Megjelent a „Középtanodai tanáregylet közlönyében“.)

11. *La cité antique.* (Fordítás Fustel de Coulanges: „La cité antique“ című munkájából. Megjelent a „Középtanodai tanáregylet közlönyében“.)

12. *Savonarola államtani nézetei.* (Megjelent a „Budapesti Szemlében“.)

13. *Rückblick auf die Entwicklung des ungarischen Verkehrs wesens im Jahre 1875.* (10 cikk, megjelent a „Pester Lloyd“-ban.)

14. *Ein Beitrag zur Geschichte der Wohlthätigkeitspflege.* (Megjelent az „Ausland“-ban.)

15. *Wege und Ziele der Ökonomik.* Ibidem.

16. *Bau und Leben des socialen Körpers.* (Ismertetés megjelent a „Jenaer Literaturzeitung“-ban.)

17. *Der IX. internationale statistische Kongress.* (4 cikk a „Pester Lloyd“-ban.)

18. *Emlékirat a magyar-osztrák kereskedelmi és vámszerződés következményeiről, és annak mi módoni megváltoztatásáról.* A kereskedelmi miniszter megbízásából.

Azonkívül számos dolgozat a fentemlített lapokban és szakközleményekben.

DR. FAYER LÁSZLÓ MAGÁNTANÁR.

Szerkeszti a „Magyar Themis“ című jogtudományi szaklapot.

Nagyobb dolgozatai ezen lapban :

A bűnsegédről szóló tan, különös tekintettel a magyar büntető-törvénykönyv javaslatára. 29., 30., 38., 39., 40., 41., 42., 43., 44., 46. sz. 1875.

A legújabb reformok eredményei a jogi oktatás terén. 7., 14. sz. 1876.

A klsérletről, tekintettel a magyar büntető-törvénykönyv javaslatára. 17. sz. 1876.

A jogkövetkezmények a magyar büntető-törvénykönyv javaslatában. 31., 33., 42., 43., 44. sz. 1876.

DR. HERICH KÁROLY MAGÁNTANÁR.

A „Kereskedők kézikönyve“ című munkát adta ki, és több rendbeli cikket írt a „Magyar Themis“-be, s a „Pester Lloyd“-ba a biztosítási-, banktőzsde- és kereskedelmi zálogjogról.

III. ORVOSI KAR.

DR. LENHOSSÉK JÓZSEF RT.

1-ször. Az emberi koponyaisme. *Cranioscopia*. Budapest, 1875. (december 30-án). XII. szám és 2 képtáblával.

2-szor. Virchow R. : „Über einige Merkmale niederer Menschenrassen. Berlin, 1875.“ című munkájának bírálata. (Orvosi Hetilap. 1875.). Budapest.

3-szor. Deák Ferenc koponyáján tett mérések, és ezekből vont következtetések. Budapest, 1876.

J E G Y Z É K E

a m. k. egyetem élettani intézetéből az 1875/6-ki tanév folyamában kikerült irodalmi munkáknak.

DR. JENDRÁSSIK JENŐ tnr.-tól : „Az új egyetemi élettani intézetnek leírása“ a m. tud. Akademia (sajtó alatt levő) évkönyveiben. 10 tábla ábrával.

„ „ „Das neue physiologische Institut an der Universität zu Budapest“. Mit 10 Tafeln Abbildungen. (Sajtó alatt.)

- DR. KLUG NÁNDOR tnr.-segéd és egyet. m. tanártól: „Mikor telődnek meg vérrel a szív edényei?“ „Orv. Hetilap“ 1876-ki évfoly. 1., 2., 9. sz.-ban.
- „ „ „Zur Theorie des Blutstromes in der art. corruaria cordis“. Centralblatt f. mediz. Wissenschaften. 1876. 8-ik szám.
- „ „ „A dobos kontatási hang és lángképe“. „Orvosi Hetilap“ 1876. 36. és 37. sz.
- „ „ „Der tympanitische Percussionsschall und sein Flammenbild“. „Allg. med. Central-Zeitung“ 1876. 43. és 44. sz.

DR. SCHULEK VILMOS RT.

Közlemények az egyetemi szemkóródából:

1) Nyúlköthártya átültetése symblepharonnál, Imre József tr.-tól. Orvosi Hetilap „Szemészet“ 1876. 1. sz.

2) A szemkóróda hályogműtételei 187^{4/5}-ben, Imre József tr.-tól. Orvosi Hetilap „Szemészet“ 1876. 3. és 4. sz.

3) A szemkóróda betegforgalma az 187^{4/5}. tanévben. Imre József tr.-tól. Orvosi Hetilap „Közegészségügy“ 1876. 4. szám.

4) Négy fordítmány („Beitrag zur Kenntniss des Zusammenhanges zwischen Hyaloidea und Linsenkapsel“. — „Ein Fall von Ringscptom“. — „Transplantation von Kaninchenbindehaut“. — „Ein Fall von Erysipel der Lider mit Exophthalmus“). Imre József tr.-tól. „Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde“. Stuttgart, 1876. jul. — aug.

5) A lappangó túllátás meghatározásának módjai; bírálatilag Regéczy Nagy Imre-től. „Orvosi Hetilap“ 1876. 22—25. szám.

DR. MIHALKOVICS GÉZA RT.

Die Entwicklung des Gehirnbalkens und des Gewölbes. „Centralblatt f. d. mediz. Wissenschaften. 1876. Nr. 19.

Vizsgálatok az agyboltozat, kerges test és átlátszó sövények fejlődéséről. „Orvosi Hetilap“ 1876. 33. és 34. sz.

DR. KÉZMÁRSZKY TIVADAR RT.

A szülészet tankönyve, bábák számára. Budapest, 1876.
Lafite és Elsner.

DR. BATIZFALVY SÁMUEL MAGÁNTANÁR.

1. Emlékbeszéd Horváth György tr. egyetemi tanársegéd felett. Előadva a „Budapesti orvosi kör“ 1875. ápril 24-én tartott havi összes ülésén.

2. Alelnöki beszéd a magyar orvosok és természetvizsgálók XIX-dik máramaros-szigeti nagygyűlésén.

3. Toldy Ferenc emlékezete orvos-természettudományi szempontból.

4. Évi jelentés a budapesti sebészi- és orthopaediai magán gyógyintézet 1875-ki működéséről.

5. Negyedfoku kétoldali dongaláb, gyógyulás, ínmetzés, gépkezelés és helybelített gyógytestgyakorlat által. Előadatott a magyar orvosok XIX-dik nagygyűlésén. (Sajtó alatt van.)

DR. SCHWIMMER ERNŐ MAGÁNTANÁR.

1. Orvosi tudomány és gyakorlat az ó-korban. Művelődési tanulmány. Orvosi évkönyv 1875.

2. „Über die Anfänge der Heilkunde und die Medizin im alten Aegypten“. Berlin, 1876. 46. l. a Virchow és Holtzendorff: „Sammlung wissenschaftl. Vorträge“ című gyűjtemény 255. füzeté.

3. Über anomale Erythemformen. „Pest. med. chirurg. Presse“. 1876. 1. és 2. sz.

A salicylsav gyógyhatásáról a heveny kútegeknél. „Orv. Hetilap“ 1876. 17. és 18. sz.

Über den Heilwerth des Salicylsauere bei acuten Exanthemen. „Wiener med. Wochenschrift“ 1876. Nr. 33, 34, 35 und 36.

5. I. lapszemlék. „Orv. Hetilap“ 1876.

DR. VERÉBELY LÁSZLÓ MT.

A hólyag mellső falának hiánya 1875. „Orv. Hetilap“ 13. szám.

Lapszemlék és ismertetések. 1876. „Orv. Hetilap“ 4. sz.

DR. THANHOFFER LAJOS MAGÁNTANÁR.

Magyarul:

- 1) A zsir első útja.
- 2) A csigolya közti duc-sejtek szerkezetéhez.
- 3) Az üterek nedvhézagai.
- 4) Érlökés fénygörbékben. *) „Orvosi Hetilap“. 1876. 38. száma, szept. 17-én.

A m. tud Akadémia kiadványaiban.

Németül:

- 1) Die ersten Fettwege.
- 2) Die Safräume der Gefässe.

Centralblatt f. die mediz. Wissenschaften, jun. 3-iki száma. 1876. Berlin.

DR. GRÓSZ LAJOS MAGÁNTANÁR.

1. Évi jelentés a m. kir. államvasutak orvosi szakaszai-ban gyógykezelt betegekről és az összes orvosi szolgálatról. Budapest, 1876. Athenaeum.

2. Loi sur l'organisation des affaires de l'hygiène publique, avec une préface. Budapest, 1876. Athenaeum.

3. Értekezések az „Orvosi Hetilap“-ban és „Közegészségi Lapok“-ban.

DR. IMRE JÓZSEF TANÁRSEGÉD.

1. Nyúl-köthártya átültetése symblepharon gyógyítására. Orvosi Hetilap „Szemészet“ melléklet, 1. sz. 1876. (Közlem. a szemkórodáról.) Ugyanaz németül Zehender „Klin. Monatsblätter für Augenheilkunde“ c. folyóirat. 1876. július; füzetében.

*) Fentnevezett értekezés németül beküldetett s meg fog hamarabb jelenni a berlini „Centralblatt f. d. med. Wissenschaft“ című szaklapban.

2. A szemkóroda hályogműtételei az 187^{4/5}. tanévben. OHL. „Szemészet“ 2. és 3. szám.

3. Kimutatás az egyet. szemkóroda betegforgalmáról az 187^{4/5}. tanévben. OHL. „Közegészségügy“ melléklet. 1876. 3. szám.

4. Ein Beitrag zur Kenntniss des Zusammenhanges zwischen Linsenkapsel und Hyeloidea. Továbbá : Ein Fall von Erysipel der Lider mit Exophthalmus. Zehender's „Klin. Monatsblätter“ 1876. Juni.

5. Az élet fogalma. Cl. Bernard után. „Budapesti Szemle“ 1876. 1. sz.

IV. BÖLCSESZETI KAR.

Irodalmi dolgozatok.

DR. THAN KÁROLY: 1) Az egyetemi oktatás és tanulás kölcsönös viszonyáról. Rectori székfoglaló beszéd. 1875. évi október 1-én.

2) A tanítási és tanulási szabadságról. Az egyetem újjáalakításának XCVI-ik évi ünnepélyén tartott beszéd.

3) Az egyetem működése az 187^{5/6}-ik évben. Rectori jelentés. 1876. szept. 1-én.

Az 187^{5/6}. évben a m. kir. egyetem vegytani intézetében, mint haladottak foglalkoztak a következő kísérleti kérdések tanulmányozásával :

1) DR. LENGYEL BÉLA RK. TANÁR : „Köncny szinképéről“ megj. a tud. akad. értesítőjében. L. f.

2) BARBIERIK TITUS TANÁRKÉPEZDEI TAG. 2-ik félév : a) az antimonköncny tiszta előállításával azon célból, hogy gőzsűrűsége meghatározható legyen; b) eldöntésével annak, hogy a higany oldódik-e lepárolt vízben vagy nem? s ha igen, meghatározható-e az oldott mennyiség? c) a natriumköncny előállításával s a szénsavnak erre gyakorolt hatásával.

3) ÉDERER ANLAL TANÁRKÉPEZDEI R. RAG. 2-ik félév : A glycerinalchyd előállításával.

4) FORMÁGYI GYÖRGY BÖLCSESZ. a) A rankherlanyi artezi

kútvíz mennyileges elemzésével; b) egy arsenkovand (csiklovai, Oravica mellett); s c) egy tremolit (rézbányai) meghatározással (mennyilegesen).

5) GIRTLER AURÉL TANÁRKÉPEZDEI RK. TAG : Egy tremolitnak mennyileges vegyelemzésével.

6) HALÁSZ GYULA BÖLCSESZ R. TAG : A vegytani készülékekhez használt üveganyagának vegyelemzésével.

7) DR. ILOSVAY LAJOS VEGYÉSZNÖVENDEK. a) A rankherlányi víz minőleges elemzésével, s ebből a szilárd alkatrészek s kovasav mennyileges meghatározásával; b) a vegytani intézeti köszén, hamu s nedvesség tartalmának meghatározásával; c) az intézetből elvezető nagy csatorna, s az intézet alatti levegőcsatorna levegőjének, s d) a pesti világító gáz vegyelemzésével.

8) KLEIN JÁNOS TANÁRKÉPEZDEI R. TAG. 2-ik félév : a) Kimmutatásával annak, hogy az aethylmethysulfid és aethyljodid, valamint a diaethylsulfid és methyljodid egymásra hatásánál keletkezett testek azonosak-e? b) az allégenysavnak a kaliumhydroxydra és vízre gyakorolt hatásával.

9) PETHEŐ JÓZSEF TANÁRKÉPEZDEI RK. TAG : Egy Santorin szigeti láva (Aspereae) minőleges és mennyileges vegyelemzésével.

10) RIEGLER SÁNDOR R. BÖLCSESZ. Santorin szigeti (Nea Kammeni) György-hegy, északibb láva-árból egy láva vegyelemzésével.

11) VARGHA IMRE VEGYÉSZNÖVENDEK. A tiszta persulfociansav és ólomsójának előállításával. — A gellérthegyi szőlőföldnek kalium és phosphorsav tartalma.

DR. SZABÓ JÓZSEF RT.

A „Földtani Közlöny“-ben megjelent :

1) Magyarország és Szerbia néhány jelleges vulkáni kőzetének mikroskopi tanulmányozása.

2) Moravica-vaskő eruptiv kőzetei. (Egy térképpel.)

3) A glaukophau-trap s néhány más kőzet Lauriumban.

A „Földrajzi Közlemények“-ben : Santorin sziget bortermeléséről.

A „Természettudományi Közlöny“-ben : Santorin sziget geologiai történelme.

A Franklin-társulatban megjelent : „Ásványtan a szemléleti s gyakorlati módszer alapján“, középtanodai alosztályok számára.

DR. TÉLFY IVÁN RT.

1. Deák Ferenc az államférfiú mintaképe. Görögből fordítva. („Ellenőr“ 1876. 54. és 55-ik sz.)

2. Üdvözet magyarul és latinul a zágrábi egyetem megnyitásakor. (A zágrábi egyetem Spomenicza gyűjteményében. Zágráb, 1875.)

3. Egyetemi collegiumpénz. („Ellenőr“ 1876. 61-ik sz.)

4. Görögök, bulgárok és jiretsék. („Ellenőr“ 1876. 66-ik sz.)

5. Tudori szigorlatok és fölavatás. („Ellenőr“ 1876. 67. és 68. sz.)

6. Egyetemi hatóságok. („Ellenőr“ 1876. 80. és 81. sz.)

7. Aeschylus. (Budapest, 1876. A m. tud. akadémia kiadványa.)

8. Sophokles Antigonéja. („Életképek“ 1876. 7-ik sz.)

9. Antigone alapeszméje. („Életképek“ 1876. 2-ik sz.)

10. *Ἡ διδασκαλία τῆς Ἀντιγόνης ἐν Βουδαπέστη.* (A „Klio“ című görög hirlapban. 1876. 780-ik sz.)

11. Therianos Eustathios és a görög zene. („Életképek“ 1876. 27. és 28-ik sz.)

DR. HATALA PÉTER RT.

A sémi és indogermán gyökrokonságról. Értekezés, felolvasztatott a budapesti philologiai társaság 1876-iki márc. 8-án tartott gyűlésén.

Oktatás a Kaduri könyvéből a jogtudományról. Fordítás arabból, megjelent az „Életképek“ 1876-iki július 19-iki s köv. számában.

A királyok kincstára. Szajjed Aalinak, a hamdáninak könyve. Fordítás arabból; megjelent az „Életképek“ 1876-ki július 20-iki számában.

Keleti Naplóból. Rajzok. Megjelent az „Új idők“ 1876-iki juliusi számaiban (27. 28. 29. 30.)

Arab nyelvtan, olvasókönyv és szótár. Sajtó alatt.

Keleti képek. Megjelent „Magyarország és a Nagyvilág“ 1875-iki augusztusi számaiban.

DR. GREGUSS ÁGOST RT.

1. Arany János balladái, fejtegetve. Kiadta a Franklin-társulat. Budapest, 1877. 8-rét. XIV. és 204 l.

2. Arany János balladái, magyarázva. (A „Jeles írók iskolai tára“ 1-ső füzeté. Kiadja a középtanodai tanáregylet.) Budapest, 1877. 8-rét. 88 l.

3. Toldy Ferenc emlékezete. Beszéd a Kisfaludy-társaság 1876. évi közülésében. Budapest, 1876.

4. Különféle cikkek és közlemények a „Pesti Napló“-ban, „Fővárosi Lapok“-ban és „Nyelvőr“-ben.

5. Bulletin de la neuvième session du Congrès International de Statistique à Budapest. (Aug. — szept. 1876.)

6. Szerkesztette a Kisfaludy-társaság kiadványait.

7. Az aesthetika kézikönyve. (Munkában, a Kisfaludy-társaság megbízásából.)

8. Shakesperae élete és művei. (Munkában, a m. Akademia megbízásából.)

PONORI THEWREWK EMIL NYILV. RK. TANÁR.

1. A budapesti philologiai társaság 1875. évi nagygyűlésén tartott elnöki beszéde, megjelent „Kelet Népe“ 1875. 64. számában, s a philol. társ. „Értesítő“-jében.

2. Az 1876. évi nagygyűlésen tartott elnöki beszéde a „Magyar Tanügy“-ben fog megjelenni.

3. Schott Vilmos életrajza, megjelent a „Magyarország és a Nagyvilág“-ban.

4. „A könyvmoly és a ruhamoly“. Nyelvészeti mese a volt budai városház termében, febr. 18-án tartott népszerű előadásból. Megjelent a „Fővárosi Lapok“ 1876. 73-ik számában. Németül ismertette a berlini „Magazin für die Literatur des Auslandes“ 1876. 23. száma.

5. „Vasszegek a római sírokban“ című értekezése, megjelent az archaeologiai „Értesítő“ 1876. 141. s köv. lapjain.

6. „Decimus Laberius híres prologusa“ című értekezése, megjelent az Abafi-féle „Figyelő“ I. 18. s köv. lapjain.

7. „Az Anthologia Latina némely helyeinek kiigazítása“. Megjelent a „Magyar Tanügy“ V. 353. s köv. lapjain.

8. „Római feliratokról“ című értekezése az archaeologiai „Értesítő“-ben fog megjelenni.

9. Dr. Neumann Ernőnek : „De Xenophontis libro qui *Λακεδαιμονίων πολιτεία* inseribitur“ című értekezése ismeretetését a „Magyar Tanügy“ fogja közölni.

10. Görög és római költőkből való műfordítások. Kéziratban.

11. A magyar mondatтанból : „A nevező s a ragtalan esetek“. A m. tud. Akademiában okt. 15-én tartandó előadás.

DR. HEINRICH GUSZTÁV RT.

Szerkeszti (Dr. Kármánnal) a „*Magyar Tanügy*“ c. havi folyóiratot. Budapest, kiadja az Eggenberg-féle könyvkereskedés. 1876. V. évfolyam.

Reden und Studien von August Greguss. Übersetzt von Dr. Gusztav Heinrich. Zerbst, 1875.

Deutsches Lesebuch für höhere Lehranstalten. Budapest, Rob. Lampel. I. Bd. Mit einem Grundriss der Poetik. Dritte vermehrte Auflage.

Ugyanaz. III. Band. Mit einem Grundriss der Literatur-Geschichte. Budapest, 1876. R. Lampel.

Német olvasókönyv középtanodák használatára. Budapest, 1876. Eggenberger-féle könyvkereskedés. III. rész. A gymnasiumok és reáliskolák III. osztálya számára.

Hamerling és legújabb regénye. „Budapesti Szemle“ 1876. 22. füzet.

Hrotenitha álláspontja a mysteriumok és a fejelett dráma között. U. o. 23. füzet.

A Tristan-monda Németországban. U. o. 24. füzet.

Könyvismertetések és bírálatok a „Magyar Tanügy“, „Budapesti Szemle“, „Pester Lloyd“ és más folyóiratokban és lapokban.

Sajtó alatt:

1. *Deutsche Verslehre, mit Rücksicht auf die Entwicklung der poetischen Formen.*

2. *Német grammatica történeti alapon.* I. kötet. A német irodalmi nyelv története. Hang- és alaktan.

DR. GOLDZIHNER IGNÁC MAGÁNTANÁR.

A sémi népek őshazája és vándorlása. (A m. tud. Akadémia „Nyelvtudom. Közlem.”-ben. XII. 2. és 3. füzet.)

A nap és a hold nevei a sémi nyelvcsaládban. (Ugyanott. 2. füzet.)

Arábia régi geographiája. („Földrajzi Közlemények“ 1876. II. füzet.)

Abul-Ala al Maarri als Freidenker. (Zeitschr. d. deutschen morgenl. Gesellschaft. 1876. 4. füzet.)

Der Mythos bei den Hebräern und seine geschichtliche Entwicklung. Untersuchungen zur Mythologie und Religionswissenschaft. (Leipzig, Brockhaus, 1876. XXX. és 402. lap.)

Kisebb cikkek és könyvismertetések.

Sajtó alatt: Az utóbbi könyv bővített angol kiadása. Megjelenik Londonban, Longmansnál.

BÁLINT GÁBOR MAGÁNTANÁR.

α) A mandsuk szertartásos könyve. (A mandsu szaman vallás rövid ismertetése. Megjelent a m. tud. Akadémia értekezései között.)

β) A kazáni tatár nyelv szótára. (Megjelenőben van, mint a m. tud. Akadémia kiadványa.)

γ) Az éjszaki burját-mongol nyelvjárás ismertetése. (Szöveg, szótár és nyelvtan; megjelenőben van: a „Nyelvtudományi Közlemények”-ben.)

Ez évben írt, de meg nem jelenhetett dolgozataim:

a) Egy kínai beszély, mandsuból fordítva; b) a mongolok valóságának népszerű ismertetése és a mongol életnek rövid rajza.